

מצוה" היא, (7) ולכן גם אם היא לא נעשתה, אין היא מעכבת את הכפרה, ואם כן **הכא נמי** נאמר שלא **תעכב** התנופה את הנזיר מלהיות מותר מכל איסורי הנזירות. (8)

קא משמע לן רב, שלענין היתר הנזיר ביין, התנופה כן מעכבת.

ומקשינן: **ומי מעכבא** [האמנם כן שהתנופה מ-ב מעכבת לפי רבי אליעזר], על אף ששיירי מצוה היא?!?

והתניא:

כתוב בסוף פרשת נזיר: "זאת תורת הנזיר", ללמד: **בין שיש לו כפים**, ויכול להניף, **ובין שאין לו כפים**, ואינו יכול להניף.

וקא סלקא דעתין, שכך היא כוונת הברייתא: כשם שאם אין לו כפים אינו מניף, שהרי אי אפשר לו להניף, (1) כך אם יש לו כפים, אינו מניף, לומר שאין התנופה מעכבת.

אילימא, אם נאמר **אליבא דרבנן** החולקים על רבי אליעזר ומתירים אותו אחר מעשה יחידי —

אי אפשר לומר כך.

כי אם **תגלחת** — שהיא בגוף הנזיר — **אמרי רבנן** שהיא לא **מעכבא**, **תנופה** — שאין מעכבת את הכפרה בכל מקום — **מיבעיא דלא מעכבא?!?** (6)

אלא שמא תאמר **שאליבא דרבי אליעזר** אמר רב שתנופה מעכבא —

והרי **פשיטא** שלפי רבי אליעזר אומרים זאת, ולא הוצרך רב לומר זאת!?

דהאמר **רבי אליעזר**: "אחר מעשים כולם", ובכלל זה תנופה!?

ומשנינן: **מהו דתימא**, שמא תאמר, **כיון** דהתנופה **לענין כפרה** רק בגדר "שירי

שירי מצוה, כלומר: שלא עשאה, הרי כאילו לא כיפר שלא קיים מצוה מן המובחר, וכיפר דאין מעכבת, תוספות.

8. במשנתנו שנינו: ונותן על כפי הנזיר ומניפן, ואחר כך הותר הנזיר לשתות יין וליטמא למתים, משמע לכאורה בהדיא ממשנתנו שהתנופה מעכבת, ואם כן מאי קא משמע לן רב!?

ובפשוטו יש מכאן סייעתא לשיטת הרמב"ם - הובאה בהערה במשנה - שדין משנתנו אינו אלא למצוה ואינו מעכב.

1. כי כשאין לו כפים אינו מניף על זרועו, היות ובתורה נאמר "ונתן על כפי הנזיר". וצריך לקיים כפי שנאמר בתורה ["בעינין קרא כדכתיב", ראה סנהדרין מה ב.]. כך נראה לבאר,

6. צריך ביאור: למה הוצרכה הגמרא ללמוד דבר זה מקל וחומר, והרי כיון שאמרו חכמים בברייתא "אחר מעשה יחידי", אם כן ממילא משמע דתנופה לא מעכבא, [ובמשנתנו נמי שנינו: כיון שנזרק עליו אחד מן הדמים, הותר הנזיר לשתות יין וליטמא למתים?!]

וכעין המבואר כאן בגמרא איתא בעמוד ב, וכתבו שם התוספות [עמוד זה בד"ה ומי]: "אלא לרבנן דאמרי אחר מעשה יחידי, אחד מן הדמים קאמר אבל תנופה מעכבא", וביאור כוונתם הוא [כמבואר ברא"ש], שיש לפרש מה שאמרו חכמים "אחר מעשה יחידי" דהיינו אחר מעשה של קרבן אחד, ואולם אותו קרבן צריך שייעשו בו כל מעשיו כולל התנופה.

7. וכמבואר בזבחים ו ב, שאם עשה לתנופה

ומוכיחה הגמרא מברייתא אחרת שלגבי שער, בהכרח שאין הברייתא באה לומר שתגלחת אינה מעכבת כשם שאינה מעכבת ב"נזיר ממורט", שאין לו שער:

והתניא: נזיר ממורט, שאין לו שיער כלל:

בית שמאי אומרים: אינו צריך להעביר תער על ראשו.

ובית הלל אומרים: צריך להעביר תער על ראשו.

ואמר רבינא: מאי "אינו צריך" לבית שמאי? — אינו צריך, ואין לו תקנה!

כלומר: אף אם יעביר תער על ראשו אין זו תגלחת, ולרבי אליעזר לא יצא מידי נזירותו, ולחכמים לא קיים מצות תגלחת.

ואם כן הרי משמע: **הא לבית הלל, יש לו תקנה, ואם העביר תער על ראשו, קיים בזה מצות תגלחת.**

ואם כן, בהכרח שאין כוונת הברייתא להשוות מי שיש לו שער למי שאין לו שער ולומר שאף מי שיש לו שער אין התגלחת מעכבת, שהרי בין לבית שמאי ובין לבית הלל כשאין לו שער לא נפטר ממצות תגלחת.

אלא ודאי, שכוונת הברייתא היא לומר:

ובהכרח שברייתא זו אליבא דרבי אליעזר היא, כי לדעת חכמים אין צורך להשמיענו שאין התנופה מעכבת, כי בקל וחומר הוא נלמד מתגלחת שאינה מעכבת לדעת חכמים.

הרי מבואר, שאפילו לרבי אליעזר, אין התנופה מעכבת משום ששיירי מצוה היא, ותיקשי לרב?!

אך תמהה הגמרא על הבנת המקשה בדברי הברייתא, שהיא באה ללמד שאין התנופה מעכבת:

ולדבריה: אלא הא דתניא:

"זאת תורת הנזיר" — בין שיש לו שער, והוא ראוי לתגלחת, בין שאין לו שער ואינו ראוי לתגלחת —

האם הכי נמי, גם כאן תפרש שכוונת הברייתא לומר דתגלחת לא מעכבא?!

והרי אי אפשר לומר כן כפי שהגמרא תוכיח מיד מברייתא להלן.⁽²⁾

ואם כן, אף מה שאמרו בברייתא: בין שיש לו כפים ובין שאין לו כפים — לא באה הברייתא לומר שתנופה אינה מעכבת, אלא לומר: כשם שביש לו כפים צריך הוא להניף, כך באין לו כפים צריך הוא להניף על זרועו.

זה, אלא מגזירה שוה ד"אחר אחר" כדלעיל בעמוד א, ואילו לרבי אליעזר הרי הוא סובר שהתגלחת מעכבת.

ולא הביאה הגמרא את הברייתא דלקמן אלא ד"אידי דידע לברייתא דאיתא בממורט בהדיא, ניחא ליה לאתויי".

וכשם שביארו התוספות גבי מצורע שאין לו בוחן יד ורגל וכמבואר בסנהדרין מה ב.

2. בתוספות מבואר, שאף בלי הוכחה מברייתא אי אפשר לפרש ש"זאת תורת הנזיר" בא ללמד שהתגלחת אינה מעכבת, כי לפי רבנן אין אנו לומדים שאין מעכב אלא מעשה יחידי מפסוק

השמן על בוהן יד ורגל של שמאל, ויצא בכך ידי חובתו.

לישנא אחרינא אמרי לה:

אמר רבא: תנופה בנוזר מעכבת.

ומפרשת הגמרא: **אליבא דמאן?!**

אי אליבא דרבי אליעזר, כך הרי לכאורה אי אפשר לומר, **דהא פשיטא, דהאמר רבי אליעזר: אחר מעשים כולם.**

אלא שמא תאמר **אליבא דרבנן** הוא שאמר רב תנופה בנוזר מעכבת, אף זו אי אפשר לומר, כי:

השתא יש לומר, תגלחת, אמרי רבנן לא מעכבא [אם תגלחת אינה מעכבת לדעת חכמים], **תנופה מיבעיא?!** [כל שכן הוא שאינה מעכבת]!?

אלא ודאי שרב אמר את דבריו אליבא דרבי אליעזר, ודקשיא לך: והרי פשיטא, זה אינו. משום שהייתי אומר היות ותנופה לא מעכבת את הכפרה — אף את היתר הנזיר אינה מעכבת.

כשם שביש לו שער צריך לגלח, אף באין לו שער צריך להעביר תער על ראשו, (3) וכן בתנופה באה הברייתא ללמדנו שיניף על זרועו, ומשום ד"לא בעינן קרא כדכתיב".

מוסיפה הגמרא ומבארת, והיינו — דברי רבינא שאמר בדעת בית שמאי שאינו צריך ואין לו תקנה — כמו דאמר רבי פדת!

דאמר רבי פדת: בית שמאי — שאמרו גבי מי שאין לו שער, שהוא צריך גילוח ואין לו תקנה, **ורבי אליעזר גבי מצורע, אמרו דבר אחר!**

מאי רבי אליעזר? —

דתניא: מצורע שאין לו בוהן יד ורגל ליתן עליו מן הדם ומן השמן, אין לו טהרה עולמית, ומשום שצריך לקיים דין התורה כפי שכתוב, והיינו דוקא על בוהן יד ורגל, (4) **דברי רבי אליעזר.** (5)

רבי שמעון אומר: יניחו הכהן את הדם ואת השמן על מקומו של הבוהן, ויצא בכך ידי חובתו.

וחכמים אומרים: יניח הכהן את הדם ואת

4. משום ד"בעינן קרא כדכתיב".

5. משמע מדברי הגמרא, שבית שמאי הסוברים גבי מי שאין לו שער שאינו מעביר תער על ראשו, הוא הדין שגבי מצורע שאין לו בוהן אינו מניחו על מקומו או על שמאלו ומשום "דבעינן קרא כדכתיב"; וחיודו הוא, שהרי יש לומר שהעברת תער על ראשו אין זה "גילוח" כלל, ולכן לא מהני לבית שמאי, אבל גבי מצורע יש לומר שמניחו על מקומו או על שמאלו ויוצא דלא "בעינן קרא כדכתיב".

3. כתב ה"קרבן אורה", שאף לפי בית שמאי אפשר לפרש את דרשת "זאת תורת הנזיר", שהיא באה ללמד, דכשם שביש לו שער התגלחת מעכבת גם באין לו שער התגלחת מעכבת ואף שאינו יכול לגלח; אלא שמדברי התוספות נראה לא כן, והיינו משום שזה אינו שייך אלא אם בית שמאי סוברים כרבי אליעזר שהתגלחת מעכבת, אבל אם כרבנן סבירא להו הרי אין שייך לדרוש כן, ועוד יש לומר שהתוספות סוברים שמסביר התגלחת מעכת אף אם אינו יכול לגלח.

ואלא הא דתניא: "זאת תורת הנזיר", בין שיש לו שער ובין שאין לו שער.

כפי נמו, האם גם כאן תפרש שבא הכתוב לומר דתגלחת מעכבא כשם שהיא מעכבת במי שאין לו שער!

והרי אי אפשר לומר כך!

כי וחתניא: נזיר ממורט: בית שמאי אומרים אינו צריך להעביר תער על ראשו, ובית הלל אומרים: צריך.

ואמר רבי אבינא: מאי "צריך" לבית הלל, צריך ואין לו תקנה, ואילו לבית שמאי יש לו תקנה, כלומר: להעביר תער על ראשו.⁽⁸⁾

וסבורה הגמרא, שטעמם של בית שמאי הוא מדרשת "זאת תורת הנזיר", שבא הכתוב להשוות אין לו שער ליש לו שער, וכשם שביש לו שער יש לו תקנה, כך גם באין לו שער, והברייתא ד"זאת תורת הנזיר" בית שמאי היא.

ולכן מקשה הגמרא, אם כן, גם מה שהשוותה הברייתא אין לו כפים ליש לו כפים, יש לומר, שבאין לו כפים צריך להניף על זרועו כשם שהוא מניף ביש לו כפים,

ומקשינן: ומי לא מעכבא תנופה אליבא דרבנן, ומשום שקל וחומר הוא מתגלחת!?

והתניא בברייתא שיש לימוד מיוחד שהתנופה מעכבת:

דתניא: "זאת תורת הנזיר" בין שיש לו כפים ובין שאין לו כפים, כלומר: כשם שאם אין לו כפים אינו מותר ביין כיון שלא הניף ואף אינו ראוי להניף, כך כשיש לו כפים ולא הניף הרי התנופה מעכבת, וללמד בא הכתוב שלא תאמר: כל הראוי לתנופה אין תנופה מעכבת בו.⁽⁶⁾

ובהכרח שכדעת חכמים היא.

כי לדעת רבי אליעזר אין צורך ללמוד כן מ"זאת תורת הנזיר", כיון שהוא מפרש "ואחר ישתה הנזיר יין" דהיינו אחר המעשים כולם, ובכלל זה שהתנופה מעכבת.

ואם כן, מבואר בברייתא שאפילו לפי חכמים התנופה מעכבת,⁽⁷⁾ והאיך פשיטא לך שלא אמר רב "תנופה בנזיר מעכבת" אליבא דרבנן!?

ומתרצת הגמרא, על ידי תמיה על הבנת המקשה בברייתא שהיא באה ללמד שהתנופה מעכבת:

6. מעשה יחידי" אינו מעשה בודד מתוך קרבן הכולל כמה מעשים, אלא "מעשה יחידי" היינו מעשה שלם, והיינו קרבן שלם, [וכן נראה מרש"י זבחים נה א], ולכן התנופה שהיא חלק ממעשה השלמים הרי היא מעכבת; ולפי זה נמצא לכאורה, שאם יקריב קרבן אחר תחילה לא תהא התנופה מעכבת.

8. ואם תאמר: הרי בית שמאי אמרו בהדיא

6. וכעין שמצאנו: "כל הראוי לבילה [מנחה] שהיא ראוי לבילה בשמן] אין בילה מעכבת בו, כל שאין ראוי לבילה בילה מעכבת בו", ראה מנחות קג ב.

7. ביארו התוספות: דאף על גב דאמרי חכמים אחר מעשה יחידי, הני מילי באחד מן הדמים קאמר אבל תנופה מעכבא".

ביאור דבריהם הוא [על פי הרא"ש], ש"אחר

אם כן זרק תחילה אחד מן הדמים של קרבנות השלמים החטאת והעולה שעליו להביא, ולפיכך:

אם גילה על הזבח [שחט אחד מן הזבחים ואחר כך גילח], ונמצא הזבח פסול, שנשפך הדם, או נטמא הדם, או יצא הדם ונפסל בכך משום "יוצא",⁽¹¹⁾ הרי תגלחתו פסולה, שהרי לא היתה על אחד מן הדמים.

והיות ותגלחתו פסולה, נמצא הנזיר כמי שגילח והוה לסטים, שצריך למנות שלשים ימי נזירות עד שיהא שערו ראוי לתגלחת, ומביא קרבנותיו אחר שהשלמים שלשים יום.⁽¹²⁾ ולפיכך:

ולא בא הכתוב להשוות יש לו לאין לו לומר שתנופה מעכבת.⁽⁹⁾

ומוסיפה הגמרא ומבארת: **ופליגא**, רבי אבינא שאמר לבית שמאי יש לו תקנה להעביר תער על ראשו, חולק על דברי רבי פדת, שאמר: בית שמאי ורבי אליעזר אמרו דבר אחד.

שהרי לדעת רבי פדת סוברים בית שמאי ד"בעינן קרא כדכתיב", ולא מועילה העברת תער על ראשו, כשם שלא מועיל לרבי אליעזר ליתן את הדם והשמן על מקום הבוהן או על בוהן שמאל.

מתניתין:

כבר נתבאר⁽¹⁰⁾ שאין התגלחת כשרה אלא

ליה "אחר כל המעשים כולם", וראה בפירושו הרא"ש.

10. במשנה לעיל מה א.

11. נתבאר על פי התוספות; ומכאן הוכיחו התוספות בפסחים פא ב, שאין התגלחת כשירה אלא אחר זריקת אחד מן הדמים, ואין די בשחיטת אחד הקרבנות.

וצריך ביאור: למה לי שנפסל הדם, והרי אפילו אם לא נפסל כיון שהוא גילח קודם הזריקה, הרי התגלחת פסולה?! וראה "ארזי הלבנון".

והמאירי פירש: שנמצא הקרבן בעל מום, ולפי זה אין ראייה מכאן שהגילוח הוא אחר הזריקה דוקא.

12. כמבאר במשנה לעיל לט א, שהוא "סותר שלשים יום".

"אינו צריך להעביר תער על ראשו", ואיך אפשר לפרש שלבית שמאי צריך להעביר תער על ראשו?!?

וכתב הרש"ש: מה שאמרו בית שמאי "אינו צריך להעביר תער על ראשו", היינו להוציא מבית הלל שאמרו "צריך" דהיינו שצריך גילוח ממש ואין לו תקנה, לזה אמרו בית שמאי שאינו צריך גילוח ממש אלא די לו בהעברת תער על ראשו, וכתב שהוא דוחק, וראה בפירושו הרא"ש.

9. הקשו התוספות: מנין לנו לומר שהברייתא בית שמאי היא, והרי יש לומר שהכתוב בא לומר גבי תגלחת - כמו גבי תנופה - שהתגלחת מעכבת ביש לו שער כמו באין לו שער?! והתוספות תירצו דאין הכי נמי, אלא שבלאו הכי אין מקום לפרש ש"זאת תורת הנזיר" בא ללמד שהתגלחת מעכבת, כי אם רבנן היא, הרי התגלחת אינה מעכבת, ואם רבי אליעזר היא אין צורך ללמוד מ"זאת תורת הנזיר" כי הוא סבירא

הרי תגלחתו פסולה, כיון שגילח על זבח שלא עלה לו לשם חובה, (14) ולכו גם זבחי לא עלו לו, כיון שתגלחתו פסולה היתה.

רבי שמעון אומר:

אם גילח על העולה או על השלמים שלא לשמן, אותו הזבח אכן לא עלה לו —

אבל תגלחתו אינה פסולה.

ולפיכך, שאר זבחים שהביא אחר התגלחת לשמן עלו לו, ויתבאר טעמו בגמרא.

(15) **ואם גילח על שלשתו**, שהביא תחילה את כל שלושת הקרבנות, ואחר כך גילח, **ונמצא אחד מהן כשר**, והאחרים פסולים, הרי תגלחתו כשרה לכולי עלמא, כיון שדי לו באחד מן הקרבנות כדי לגלח עליהם, ויביא שוב את שאר הזבחים שנפסלו.

גמרא:

שנינו במשנה: רבי שמעון אומר: אותו הזבח לא עלה לו אבל שאר זבחים עלו:

אמר רב אדא בר אבהו:

זאת אומרת [ממשנתנו אתה למד], שקסבר

אף שאר זבחי שהביא אחר התגלחת, לא עלו לו, אלא לכשישלים שלשים ימי נזירות. (13)

שנינו במשנה בזבחים ב א : "כל הזבחים שנזבחו שלא לשמן [ששחט עולה לשם שלמים] כשרים [לזרוק דמן ולהקטיר את אימוריהם ולאכול את הנאכלין, אף על פי שמצותן לשוחטן לשמן], אלא שלא עלו לבעלים לשם חובה [וצריך להביא זבח אחר לחובתו או לתשלום נדרו, וישחטנו לשמו], חוץ מן הפסח והחטאת [שאם שחטן שלא לשמן הן פסולין לגמרי].

וכן אם גילח על החטאת [שחט את החטאת ראשונה וגילח] שעשאה שלא לשמה, שהיא פסולה, ואחר כך [אחר תגלחתו] הביא שאר קרבנותיו ועשאן לשמן —

הרי תגלחתו פסולה, כי הקרבן שעליו גילח, פסול היה.

ולכן גם זבחי לא עלו לו. כי התגלחת הפסולה סותרת שלשים יום, כדי שיגדל שערו, ואז מביא הוא את קרבנותיו.

ואפילו אם גילח על העולה או על השלמים [הביא תחילה עולה או שלמים וגילח עליהם] ועשאן שלא לשמן, שהם כשרים, אלא שאינם עולים לבעלים לשם חובה, ואחר כך הביא קרבנותיו לשמן —

13. לשון התוספות הוא: "שאר הזבחים שהקריב

אחר התגלחת הפסולה לא עלו לו, והואיל והיה צריך לשהות עד שיגדל שערו, ובהקרבת שאר הזבחים לא היה ראוי לתגלחת יש להחשיב הזבחים כאילו הקריב קודם או תוך מלאת",

14. וכאילו גילח על שלמי נדבה.

15. בבא זו אינה מדברי רבי שמעון, אלא דברי הכל היא.

